

Tol. 77 81. 390

ERDŐS KAMILL
hagyatéka

HERMANN ANTAL HAGYATÉKA

A Szegedi Egyetemi Könyvtárban.

Erdős Kamill összeállítása, 1961. március havában.

A hagyatékek tizenöt dobozban található.

- I. Címek és névjegyek; nyomatott meghívók és értesítések; belépő-, vasuti-, stb. jegyek; igazolványok; hivatalos iratok; kérvények és kérvényfoglalmasványok.
- II. Újleti ügyek; nyomatványok és hírlap kivágások; pedagógiai munkásság.
- III-IV. Cigányok./Néprajzi és hivatalos anyag./
- V. Emlékek/brassói, pancsovai, fehértemplomi, kolozsvári, olaszországi/; XII. és XIII. orientalista kongresszus; VIII. Közegészségi és demográfiai kongresszus; a német antropológiai társaság ülése; bolgár vendégek Magyarországon; "Nemere"; vegyes emlékek/családi, baráti./
- VI. Az Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn és A Magyar Néprajzi Társaság ügyei.
- VII. Rovásírás; Szilágyi és Hajmási históriája; süketnémák és Borbély Sándor; Brányok; hagyomány; turisztaság; EKE; EMKE; okkultizmus; Rudolf királyfi; gyűjtés, kéziratok és részben megjelent cikkek./
- VIII. Népköltészet; köröm; kigyó; Liebesprobe; kincs; építőáldozat; akasztás a néphitben; a magyarság rokonai és szomszédai; székely néprajza; néprajzi propaganda.
- IX. Katona Lajos; Opitz Márton; Vargha Gyula; Király Pál és Kalló Ádám hagyatéka, ill. rá vonatkozó anyag; film; múzeumok; zene; tárgyi néprajz; néprajzi tárgyú vegyes jegyzetek.
- X. Szépirodalmi tevékenység/versek, műfordítások, elbeszélések, mesék/; kisebb cikkek; beszédek kéziratai; levélfoglalmasványok; el nem küldött levelek.
- XI. Kiseb cikkek; nyomatványok; elküldött levelek; idegen kéziratok; első világháború/főleg hírlap kivágások/; 1919-es Tanácsköztársaság és TAGYOB; vegyes jegyzetek; hírlap kivágások, stb.

XII-XV. Hozzáintézett levelek az írók betűrendjében; Kálmány Lajos és Katona Lajos levelezése időrendben. - A XV. dobozban családi és ismeretlenségtől származó, ill. olvashatatlan aláírásu levelek.

- - . . - -

CIGÁNYVONATKOZÁS:

III. D o b o z.

Hermann Antal munkái:

Handelszusammen der Wandersigeuner, /Handelszeitung, Bp. 1894. XI. 1./

Schröpf und Aderlassgeräthe der Wandersigeuner, /Internationales Archiv für Ethnographie, Bd. VII. 1894./ - 1 oldal.

Volkslieder bosnisch-türkischer Wandersigeuner. ? - 18 dal, kotta nélkül /szeszitang - nem tud. folyóirat./

Cigány serlegek, /Brassói Ujlap. 1909. VII. 9-10-12 és 20. szám/ - a brassói zálogházban található vándorcigány serlegekről.

A cigány néplélek a cigány népköltészetben. /Előadás a Pécs-budai külv. kath. körben. / Az előadás szövege nincs meg, - csak meghívó és újsághír.

A hegedű a cigányok költészetében. /Vasárnapi Újság, ?./

Cigánydalok, /Kolozsvár, 89. 197. szám./ - hét rövid cigánydal.

Csobánkai cigány dala. /Turisták lapja, I. 4. szám/ egy rövid dal.

A dimbovicsai rhapszód cigánydalai. /A "Brassó" társasja, folytatásokban. ? - eredetileg ?, - itt található 3 rövid dal.

Az erdélyi cigányság, anyaszület az erdélyi sátoros cigányoknál. /Kolozsvár, 89. XII. 24./ - karácsonyi melléklet; - 18 dal.

A sátoros cigányok dalaiból, /Mészter és vidéke, 1908. VI. 7./ - 13 dal.

Gypsy prisoner's lament, / a Journal of the Gypsy Lore Society, kb. 4 nyomtatott oldalt kitevő kefelevonata, angol-cigány szöveggel./

- Igen értékes, hosszú, cigánykeserves. /Ugyanez, cigány-német szöveggel is, - kézírásban./

Die Geige in der Volksdichtung der Zigeuner-Ungarns. /Valamelyik osztrák újságban, 1894. XVI. 1. /

Zigeunerlieder aus Kalotaszeg. /Az Ethn. Mitt. aus Ungarn valamelyik számában/, - 5 dal.

Mikor lesz vége a háborúnak? - Történeti cigányjósáások. /Az Ujság, 1915. II. 13. /

3-as feliratu TASAKBAN: kb. 300 kézírásos cigánydal - kis cédulákon - német-cigány szöveggel, a cédulák alján kis szöszedettel. Kotta nincs. - Ugyesintén itt található 3 cigánymese, szintén kézírással, cigánynyelven.

És mely nyelv fics. Közvetlen (főszövegben?) méltatás.

Idegen eredetű néprajzi munka:

Horvát Rudolf: A magyarországi kóbor cigányok eredete, életmódja, szokásai és nyelvtana. /Sopron, 1911. június. /

85 kézírásos oldalú, igen érdekes és értékes munka, mely a soproni fegyházban készült. /Horvát Rudolf -hat éves korától kezdve - 17 évet töltött "Ducestya"-cigányok között, - és leírja életét, tapasztalatait. Teszi ezt azért, mert kiszabadulása után csendőr akar lenni, ill. felajánlja szolgálatait és tudását a cigánykérdés/letelepítés, stb./megoldásához. - (A csendőrség elutasította kérelmét, mert: rovttaultu.) /.

A kézirat fejezetének címei:

A cigány törzsek eredete.

A cigányok szokásai.

A keresztelés.

A temetés.

A gyermek lopás.

As elloptott ékszerek és pénzek elrejtése.

A cigányok lopási módja és menekülésük.

A ló lopás.

Furfangos hamis csere a lóval.

A lovak betegségeinek ismertetőjelei.

Milyen lovat vásároljunk?

Az éjjeli rablás.

A babonáról.

A jelzések magyarázata.

A cigány népről általában.

Ki a hibás?

A köznép rossz szokásai és a hatóság embereinek helytelen eljárása a kóbor cigányokkal szemben.

A kóbor cigányok letelepítéseire vonatkozó eszmék.

Magyar-cigány szótár.

Betűsoros szótár.

A hétnek nevei.

Az ős vezeték nevek.

Hazánkban szerzett magyaros nevek.

Ős cigány női nevek.

Szerzett cigány női nevek.

Ős cigány férfi nevek.

Szerzett cigány férfi nevek.

A cigány nyelvben előforduló szavakról.

A szájak nevei.

Gyakorlatok.

Társalgás.

Cigány adomák.

Zárószó.

/Megjegyzés: egy-két tulsástól, melléfogástól eltekintve, hiteles, valódi munka, - legalábbis a ma élő ducest'e cigányokkal összehasonlítva. Biztosabb forrásmunka, mint Wilslocki művei! /

Időgen eredetű hivatalos anyag. /"Cigánykérdéskérdés"-pol.vonatkozás./

Bajosi László jegyző javaslata a cigánykérdés megoldására, 1894.

Bajcsy L. törvénytervezete. /Magyarok, 1902./

Bajcsy László bepereli a kincstárt 10.000 koronára, mert törvényjavas-

latdórt - az előre megígért összeget - nem fizette ki. - Elveszíti a pert, mert a kincstár szerint: "jól elkészített" javaslatról volt szó.

Bajosy visszavonja feljelentését, és - ezen az áron - 1.000 forintot kap.

Mont vármegyéből kitiltatnak a kóbor cigányok./1886.II.1./

Hógrád megyéből kitiltatnak a kóbor cigányok./1891.V.30./

Szabályrendelet a vándorcigányok kóborlásának meggátolása tárgyában.
/Somogyvármegye törvényhatósági bizottságától, 1908./

Hevesvármegye alispánja/a megye közönsége nevében/ kéri a belügyminisztert, a cigányok megrendessabályozására./1909./

Háromszék vármegye csatlakozik Heves vármegye kéréséhez./1909.okt.15./

A Magyarországi Készségi és Körjegyzők Országos Központi Egylete kéri a cigánykérdés megoldását./1908.IX.28./ - A beérkezett vélemények szerint javaslatokat is tesznek, mely így kezdődik: "1. A cigányok gyermekei 7 éves korukig elhagyatottaknak nyilvánítassanak."

Az esztergomi alispán kéri az országos cigányrendezést./1909.okt.14./
Pest-Pilis-Solt-Kiskun is./1909.okt.11./

Abauj-Torna is./1909.okt.25./

Zala vármegye is./1909.szept.13./

Nyitra vármegye is./1909.okt.27./

Ezenkívül: Csongrád, Győr, Somogy, Zólyom, Sopron vármegyék.

Egy "Kiegazda" névtelen levélben kéri a belügyminisztert, hogy csináljanak valamit a cigányokkal. - Tübbek között a fiúk kasztrálását is ajánlja.

Lits Gyula, ipolyi alispán a következőket javasolja, 1908.V.8-án írt kéziratában: "Javaslat a cigánykérdés megoldására" címmel. - : A cigányok 10 éves kortól a karjukon, mellükön, vagy a hátukon tetovált számot kapjanak, a megye számát./szerinte minden megyének külön száma lenne./ A tetoválást orvos csinálja..... - Családonként szét kell választani a cigányokat, és messze megyébe elszakítani őket.

Jelenszky Kálmán vámosgyőri jegyző, galád, piszkos hangon a köv. ajánlja 1907.VII.22-én. : "Intentió volna a cigányok további létrehozatalát meggátolni, egy még meg nem született gyermek, egy még létre nem jött cigány embrió létrejövételének meggátolása nem jelenti Haródes eljárását, de eredményében azsal azonos értékű lenne, sőt annál jobb."

Fóth József komornyik javaslata, Bp. 1907.VIII.10-én. : Leccapni a

cigányokra és telepre vinni az összeset. A nők elfogatásuk után "már csak nekünk szülnének" - mert a gyereket, azonnal elvinnénk.

Javaslatokat tesznek még: volt esendőrőrmester, főszolgabíró, postaaltiszt, honvéd hadnagy, földbirtokos, rendőr, szolgabíró, Gabányi Miklós képviselő/akasztófát ajánl/, Anonymus, orvos, irodatiszt.

Schultha Pál főtanító, /Szőlős, Komárom megye/ egy teleirt iskolafüzetet adott be a belügyminiszterhez, 1899. július 26-án, "Cigánynevelő-intézetek alapszabályai" címen. Ebben elvállalná egy ilyen intézet megszervezését és vezetését, - és mindjárt ajánlja is a következőket: Ide 1-12 éves gyerekeket kell felvenni, kinek szülei állandóan nem dolgoznak. - "Hogy a cigányok minél hamarabb kipusztuljanak, illetve mai állapotukból kiszelve legyenek, igen üdvös 12 évnél korosabb fiú és lánygyermekket is felvenni a nevelő intézetbe, hanem számukra javítóintézetek mására külön intézetet kellene felállítani, külön fiúk, külön lányok számára." /És van képe ezt a szót leírni: "leányka."/ - "Műve" 63. paragrafusa így szól: "Amint a cigány vagy az elzüllött családok gyermekei megszűnnének, azaz, ha már nem volna kit felvenni az intézetbe, azon esetben a cigány nevelő intézetek megszűnnek." /De Schultha főtanító ur nem szűnt meg, mert kb. egy év múlva érdeklődik a belügyminisztertől, hogy: mi is van az ő tervével, és újra felajánlja szolgálatait./

E III. dobozban található még a 15.000-es. ein. sz. B. M. rendelet is /érdekes módon az eredeti B. M. iratok valahogy Hermann Antalhoz kerültek/ melyben a cigányok a szokásos köborlástól eltiltattak. A rendes lakóhellyel nem bírók nyilvántartásba vétettek és a tartózkodási helyül kijelölt községekbe elhelyeztettek. Ezen községeknek határát a rendelet 13. paragrafusa értelmében engedély nélkül el nem hagyhatják, ha ezt mégis megtennék, a hatóság köteles őket haladék nélkül visszavitetni. Ha pedig a tartózkodási helyül kijelölt község nem volna kilyhatolható, őket újra nyilvántartásba kell venni. - 12 éves kortól, névre szóló, személyleírást tartalmazó "cigányigazolványt" kell kiállítani, "melyet a cigány állandóan magával hordani köteles." /VALASENNYI CSENDŐRKERÜLTI PARANCSNOKSÁGNAK./

Itt található még Jovanovich Sándor kormánybiztosnak hosszú memoranduma/vastag köteg kézírás/ a cigány rendezés ügyében.

- Ugyanosa a III. dobozban, az I. feliratu TASAK-ban: hirlap kivágások található, főleg rendőrségi ügyek, az 1920-as évekig. /Pld: jóslási, gyilkossági, rablási újsághírek./

IV. D O B O Z.

Hermann Antal néprajzi munkái:

A cigányok nyelvismerete és nemzetiségi viszonyai./Köszönetnyilvánítás Szemle, 1895.XIX.VIII./ - Mutatvány a statisztikai összeírásból.

A cigányok Brassóvármegyében.1909. /Füzet./

Idegen eredetű néprajzi munkák:

Déry Gyula:A cigányok Európában./Budapest,1908./ - Nagyalaku füzet.

ifj.Dr.Hermann Antal: A temesmegyei cigányok/Temesvár,1913./

Cigánynyelvten és szótár, - valószínűleg Sowá-tól./Fedőlap hiányzik./

Itt található még egy nagyon érdekes munka.Elősmény:Max Haferkorn,622 tárgyból álló cigánygyűjteményét felajánlotta megvételre a Magyar Néprajzi Múzeumnak. A Múzeum sokallta a vételárat és az üzlet nem jött létre. /Valószínűleg,hogy a gyűjteményt 1911-ben megvette a hamburgi museum; - ennek utána kellene nézni!/ - Na már most:Hermann Antal a gyűjtemény idekerült katalógusát,helyesebben tárgymutatóját lemásolta,és sok tárgy ábráját le is rajzolta.

Idegen eredetű társadalom-politikai munkák./Cigánykérdés./

Dr. Fáy Albert:A vándor vagy oláh-cigány kérdés./1904./

Mihálovits Gyula:A cigányügy rendezése./Kecskemét,1904./ - kikötést, bilincset,botot ajánl.

Malyáta Jgoston:A cigányügy rendezése hazánkban./Temesvár,1908./ - Nem ismeri a cigányokat, -és inkább butaságból rosszindulatú.

Dr.Samassa János:Törvényjavaslat a vándorcigányoknak törvényhozási uton való megrendszabályozásáról./1911./ - könyve: magyar,német,francianyelvű szöveggel nyomatott.

Kunk Feszty Béla: A cigányügyről./Csendőrségi Lapok,1916.VI.10-20./ - Alapjában véve emberséges munka, - és értelmes.